

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Az Érsekújvári és Nagyszombati róm. kath. néptanító-egyesületek közlönye.

Megjelenik a szünet kivételével havonként kétszer egy íven. Előfizetési ár egy évre 2 frt, fél évre 1 frt. Egyes szám ára 10 kr.

Szerkesztik és kiadják:

Dr. KOMLÓSSY FERENC és ZELLIGER JÓZSEF.

Az előfizetések, valamint a lap szellemi részét illető közlemények a „Népnevelő“ kiadóhivatalához Nagyszombat-ba küldendők.

TARTALOM: Egyesületünk f. é. február hó 19-én tartott központi bizottsági ülése. *Peczko Antal*, egyesületi főjegyző. — Miképen szerkesztendő az olvasókönyvek, hogy a reáliák az olvasókönyvek nyomán legyenek taníthatók a népiskolában? (Folytatás.) — Levelezés. — A pozsonymegyei tankerület 1884. é. népokt. állapotának statiszt. kimutatása. (Folytatás.) — A képezdei növendékek és segédtanítók hadkötelezettségéről. — Vegyes.

Egyesületünk f. é. február hó 19-én tartott központi bizottsági ülése.

Az ülésen résztvettek a helyben lakó bizottsági tag urak. Elnök ur üdvözlővén a megjelenteket az értekezletet megnyitja. — Egyesületünk annak idején elhatározta, hogy Ő Eminenciájához ujjalólag kérvénnyel fog járulni, miszerint a gyűlésekre utazó egyesületi tagok az illető községek részéről fuvarbért és napidíjat nyerjenek; fölterjesztésünket az 1868. évi XXXVIII. tc. 147. §-ára fektettük, mely ekképen szól: „A községi nép- és polgári iskolai tanítók kötelesek minden tankerületben tanítói testület alakulni. A tankerületi tanítói testület annyi körre oszlik fel, a hány járása van a megyének. A járási körök, a községek segélyezésével kötelesek évenként kétszer, az egész testület pedig évenként egyszer tanítói értekezletre megjelenni. A tanítói értekezletek szabályozására a közoktatási minister rendeletet boesát ki.“ Kérvényünk második részét képezte első nagygyűlésünkön tett indítvány, melynél fogva Ő Eminenciájának kegyes beleegyezésével a „Népnevelő“-re a templomi pénztárból lehessen előfizetni.

Mi e két pontra vonatkozó alázatos folyamodványunkat még a mult évben juttattuk a helybeli érs. helynök: ft. Boltizár József püspök ur ő méltósága útján rendeltetési helyére; s ez úton vettük Ő Eminenciájának következő kegyelmes leiratát:

88. sz. A nagyszombati Vikariátus terüle-

tén lakó r. k. tanítók egyesülete tets. Elnökségének Nagyszombat. Ő Eminenciája, kegyelmes főpásztorunk a nagyszombati Vikariátus területén lakó r. k. tanítók egyesülete mult évi szeptember 24. és 25-én tartott közgyűlésének hozzá felterjesztett jegyzőkönyvét, f. hó 2-án 10. sz. a. kelt s hozzám intézett magas leirata szerint kegyesen fogadni méltóztatott. — Az egyesületnek ugyancsak őhozzá intézett két rendbeli kérésére nézve, hogy t. i. elrendelni méltóztassék, miszerint az egyesületnek a gyűlésekre utazó tagjai az illető iskolatartó kat. községektől fuvar és eltartási költséget kapjanak, továbbá hogy megengedni méltóztassék, miszerint az egyesületnek „Népnevelő“ című lapjára a templomi pénztárból lehessen előfizetni, válaszólag, az elsőre nézve megjegyyezni méltóztatott, hogy még mindeddig nem sikerült a nm. püspöki kar törekvéseinek az iskolai törvény olyan magyarázatát kieszközölni, melynek alapján az egyesület kérése teljesíthető volna; helyesen fognak azonban cselekedni a tanítók, vagy a plebánosok, ha oda fognak törekedni, hogy az érintett címen a községi költségvetésbe bizonyos összeg vétessék fel, melyet ha a megyei hatóság törülni találna, a dolog felebbezés útján a magas ministerium elé leszen vihető; ez pedig a hasonló összegeket jóvá szokta hagyni. A második kérésre vonatkozólag Ő Eminenciája tagadólag válaszolt, minthogy a templomi pénztárak amúgy is annyira meg vannak terhelve, hogy némelyek rendes kiadásait is alig képesek fődözni, és minthogy a kért engedélyezés a kegyurak jogát is sértené. — Igaz ugyan — így folytatja Ő

Eminenciája — hogy a nevezett lap ára csekély; de ha csak ez egy esetben is adatnék ilyen engedély, ezen precedens példa számtalan követőt fogna maga után vonni stb. Kelt Nagyszombatban az érseki helynökségnél, 1885. évi január hó 14-én. Boltizár József, püspök, érs. helynök.

A kegyelmes leiratban foglalt intézkedéseket hódoló fiui kegyelettel tudomásul vettük. Első nagygyűlésünkön elhatároztuk, hogy az egyesület székhelyén, Nagyszombatban, tanszermuzeumot fogunk felállítani, mely célra a pénztárból 100 forintot utalványoztunk. Minden tanfőri tudja, hogy a tanítóra és növendékeire nézve egy tanszermuzeum nagy horderővel bír. Könnyíti a tanítást és tanulást egyaránt. A szemléltető módszer által a tanítást s ennek alapján a fölfogást. A tanszermuzeum a kath. képezde physikai termében lesz elhelyezve s mint az egyesület birtoka az egyesületi tagok rendelkezésére fog állani. Nagyszombat a felvidéknek egyik központja s a tanító urak, mikor ide rándulnak, bizonyosan el nem mulasztják a szakuk körébe eső tanszereket megszemlélni, tanulmányozni s azt, mely tetszésüket megnyeri, iskolájuk számára a községnek beszerzés végett ajánlani. Az egyes tanszereken a megvételi forrás is lesz megjelölve.

A központi bizottság néhány tagja egy tervezet elkészítésével bízott meg, mely javaslatba hozza, mily tanszerek vétessenek az előirányzott 100 frtnyi összegből.

Szóba jött az országos kath. tanítói segélyalap is. Miután mi helyben lakó kath. tanítók tényleg még a tagok sorába be nem léptünk, elhatároztattott, hogy legközelebb e célból az összes itt lakó kath. tanítókat közös értekezletre meghívjuk s az alap tagjainul belépünk.

Azonkívül a képzőintézet tanári kara az országos kath. árvaházra maga is gyűjtést rendez.

Megbeszéltük továbbá azt is, valjon miképen lehetne az egyesület folytonos tevékenységét s ruganyosságát fokozni; mert tény, hogy annak nem szabad vesztegnek maradnia; szükséges tehát, hogy szakadatlan munkásságunknak, életünknek külsőleg

is adjunk jelt. Törekednünk kell, hogy az egyesület munkálkodása minél szélesebb körökben vessen hullámokat s ekkép ügyünk barátjainak érdeklődését önmaga iránt fölkeltsé; végre magának az egyesületnek érdeke is megkívánja, hogy életrevalóságát tényekkel is igazolja. Rendezzünk szavalmányokkal egybekötött hangversenyt? Tartunk felolvasásokat? Adjunk elő szindarabokat? Ezek jelenleg sem idő-, sem célszerűeknek nem találtattak; hanem megállapodtunk egy évkönyv kiadásában, melynek címe (Szeretet könyve, Árvák könyve) legközelebb határoztatik meg. Ilyen évkönyveket a külföld tanító-egyesületei is szoktak kiadni, melyek széles körben elterjedvén, általános figyelmet keltenek. Mi is arra fogunk törekedni, hogy az évkönyv tartalma a tudományos követelményeknek megfeleljen s ha terjedelmére nem nagy, de belértékre nézve annál becsesebb legyen; e célból fel fogunk szólítani kath. íróinkat, hogy évkönyvünk értékét egyes tudományos, ha lehetséges paedagogiai cikkek és értekezések megírásával emeljék s örvendtesen fölemlíthetem, hogy itt lakó íróink közül többen szives közreműködésüket ajánlották. Az évkönyv szerkesztésének vázlatát, annak mintegy programja elkészítését s a kivitel módozatainak megállapítását külön bizottság vállalta magára. Most csak annyit jegyzünk meg, hogy, ha a terv Isten segélyével sikerül, az évkönyv fényes sugarat fog vetni egyesületünkre s maradandó emlék gyanánt fog szolgálni. Adja Isten! A tiszta jövedelmet az orsz. kath. tanítók segélyalapja javára fogjuk szánni.

A közoktatási ministerium költségvetése január hóban került tárgyalás alá. A tárgyalás megkezdődött az oktatás legfelső intézeteinél, az egyetemekenél; kiterjeszkedett a középtanodákra s végződött a népiskolával. Sok mindenfélét volt alkalmunk olvasni; az egyetemekenél megdöbbentő leleplezéseket; a középtanodáknál furcsa enunciaciókat; a népiskoláknál — ugyan hisz ezek fájdalom sokak előtt az oktatás és nevelés utolsó tényezői — a közöny bizonyos nemét; pedig „finis coronat opus“ számítsák a népnek

oktató-nevelését hazánk közművelődésének bár utolsó tényezője gyanánt; ez mégis mindig az elsőbbséget vívja ki magának. Az oktatás legelső intézeteinél az oktatás, illetve előadás, vagy, ha úgy tetszik, az előolvasás a művelődésnek célja, itt a nevelés számításba sem jöhet; a középtanodák eddig nemcsak ismeretterjesztő, de nevelő intézetek voltak; legújában azonban számüzetésbe küldetvén az erkölcs, megszorítatván a vallásitanítás, megszüntek a nevelés tényezőivé lenni s a tanárok működési köre csak is az oktatásra szorítkozhatik; elménkben van e mondás: „a középiskolák nem nevelő-, hanem tanintézetek.“ Az oktatás és nevelés kettős feladata ennél fogva csak a népiskolai intézeteknek tétetett feladatává. Mi itt senkivel sem polemizálni vagy véleményünket valakire rákényszeríteni nem akarjuk; de azt bátran kimondjuk, hogy hiábavaló, sőt igen káros az oly bárminő néven nevezendő tanítás, ha a gyöngéd szivekből kiszorítatik a kath. vallás és a keresztény tanokban alapját bíró erkölcs, vagy ezeknek beplántálása akadályoztatik; örökké igaz marad: „Initium sapientiae timor Domini“ (Prov. I. 7) „A bölcsesség kezdete az Ur félelme“, azaz a valódi tudomány gyümölese csak a vallás-erkölcsös élet bimbóiból fakad. Mit ér az oly, bármennyire a tudományosság színvonalán álló modern oktatás, ha annak szellemét a valóstalan bölcséleti kömüvesszagu morál perzselő sámmu fuvalma átlengi? Ront az, de nem épít; a jót még csirájában is elfojtja; de növekedésre és virágzásra elő nem segíti. A keresztény álláspontot ignoráló tanítás létesít egyoldalú eszképzett-séggel bíró, túltömött, ideje korán elfonynyadt nemzedéket, mely enyészettel fenyegeti a társadalmat; de jellemképzést, szívnemesítést produkálni nem képes s így egyáltalában a liberális „nevelészeti“ elvek nem bírnak nevelői hatással és képességgel; miután azok az egyént nem a tökélyesség, hanem a depraváció útjára terelik. Ime a modern nevelészeti elvek szívet-lelket megrázkódtató következményei; hazai hírlapjainkban többször olvashatjuk a libe-

rális modern szellemben iskolázott, de nem nevelt gyermekvilág és ifjuságnak a tíz parancsolat ellen intézett megdöböntő hőtetteit, melyek tanubizonyságot tesznek a gyermekek koraérettségéről s koraromlottságáról, úgy, hogy méltán hangzik a panasz, miszerint nincsenek gyermekek és ifjak, mintha a bölcsöböl egyenesen az élet nagy örvényébe sodortatnék az ifju nemzedék megmételvezve a felekezeten iskola, atheus tudomány és vallásnélküli morál által; a liberális tanügy matadorjai doctrinair felületességeikkel megrontották a magyar ifjuság nevelésügyét; tudományt akarnak adni vallás helyett; ész, okosságot nevelés helyett s hol van az ígért ész, okosság, tudomány? Ott van a szenvedély örültségében, melyet zaboláitól fölszabadítottak, ott a jellemek gyengítésében és megsemmisítésében; de el ti komor képek félre, ti sötétség rajzati félre! A kath. tanítók résen állanak s éber figyelemmel kísérik az ellentábor művelteit. Habár anyagi helyzetük sokféle nehézségeivel kell folyton megküzdeniök; azért lankadni nem tudnak; mert meg vannak győződve, érzik, sejtik s örvendve tapasztalják, hogy vannak e hazában még — hála az Égnek — sokan, kik a kath. tanügyet mindenkor védeni készek s annak elveit hangoztatják a család és társadalom szük körében épp úgy, mint az ország színe előtt. Derék, érdemdús alelnökünk ft. dr. Komlóssy Ferenc, országos képviselő ur ő nga azon kitünök egyike, kik tudják, hogy mi egy kath. néptanító; hisz ha egyéb tetteit ezt nem is bizonyítanák, fennen hirdetik azt azon szakszerű s a kath. tanítókat hállára lekötelező felszólalásai és beszédjei, melyeket az országházban tartott. Nemde ama sok hálafelirat, örömnnyilatkozat és távirati üdvözlés a kath. tanítók hállás érzelmeinek kifolyása. Mi is ezen érzelmek befolyása alatt állottunk, midőn elhatároztuk, hogy szeretett alelnökünket egyesületünk minden tagja nevében a kath. tanítók érdekében mondott bátor felszólalásáért szívből üdvözljük; lankadni nem tudó fáradozásáért neki jegyzőkönyvi köszönetet szavazunk s ezen elhatározásunkat ő nagy-

ságával közöljük. Csak kötelemünket véltük ezen ténynyel teljesíteni, melylyel ő nagyságának tartozunk s egyesületünk minden tagjának ohaját tolmácsolni.

Végre elnök ur jelenti, hogy ft. Ábel János főgymnásiumi tanár ur; továbbá t. Zelliger Alajos IV. éves hittanhallgató ur és Christián János nagybresztoványi kántortanító ur egyesületünk rendes tagjainul fölvétetni kívánnak. A bizottság nevezett urakat kész örömmel sorozza tagjai közé.

Az ülés ezzel véget ért.

Peczko Antal,
egyesületi főjegyző.

Miképen szerkesztendők az olvasókönyvek,
hogy a reáliák az olvasókönyvek nyomán legyek tanúthatók a népiskolában?

(Folytatás.)

A „reálovasókönyvek“, mert úgy hiszem, ezen cím fog majd adatni a szerkesztendő olvasókönyveknek, már a II. orsz. tanítói gyűlés szakülésén Schultz Imre indítványában is ily címet vél adni. Az olvasó- és tankönyv címe legyen: „Reálovasó- és nyelvkönyv.“ Mit, úgy hiszem, igen helyesen nevezett így el; mert a szerkesztendő olvasókönyvben kell, hogy összpontosuljon a reáltananyag és a nyelvgyakorlat is.

A reáltananyag kiválasztásánál nagyon körültekintőknek kell lennünk, hogy csakis oly tartalmú olvasmányokat kell a reálovasókönyvekbe fölvenni, melyek igazi értékkel bírnak. A reáltananyag kiválasztásánál nem az olvasókönyvek tananyag mennyisége, mint inkább annak milyensége tekintendő, így tehát az alaki képzés fontosabb az anyaginál. A midőn a reálovasókönyvekről beszélek, azzal nem akarom azt állítani, mintha ezen olvasókönyvekbe pusztán csak oly olvasmányok vétessenek, melyek ismeretterjesztők; hanem felveendők oda oly olvasmányok is, melyek az ész-, szív- és jellemképzésre szolgáljanak. Ami az ismeretterjesztő olvasmányokat illeti, felveendők mindazon olvasmányok, melyek a földrajz, történelem, terményrajz, természettan, gazdaságtan, egészségtan köréből

merítvék, a földrajz, mint központ körül csoportosítva. Ezen pontnál szükségesnek tartom egy kissé tovább időzni.

Ha a reáliákat a földrajz körül csoportosítjuk, akkor nem fogunk megkülömböztetni külön sem földrajzi, sem történelmi stb. leckéket, hanem mivel a tanmenet központja a földrajz, ennél fogva a földrajz tanmenete lesz a csoportosítási tanmenet is, minek következtében a reálszakokat is honi és külföldiekre osztjuk. Hogy a földrajz képezi a reáliák csoportosításának központját, az nagyon egyszerű, hisz minden történelmi esemény bizonyos helyen történik, a termények szintén bizonyos helyen található s láthatók tenyészni, mely mind arra mutat, miszerint, ha valamely hely említettik, miért ne említsük ugyanazon alkalommal a történelmi eseményeket és a természeti tüneményeket is? Ha a szülőföldet ismertetjük meg a gyermekkel, nem kell-e ugyanakkor fölemlítenünk a szülőföldnek történelmi nevezetességeit s ha lehetséges, annak keletkezését? nem ismertetjük-e meg ugyanakkor a földtalajt, annak minőségét, környékét és mindazon állatokat, melyek ott laknak, élnek? Osztályozzuk-e ugyanakkor ezen állatokat, nem mondjuk-e meg ugyanakkor, hogy a most elmondott állatok mindig itt laknak, mivel táplálkoznak, nem emlíjük-e föl ugyanakkor ezeknek hasznát is? és ha ezt jelenleg megteszszük a földrajz tanításánál, miért ne tehetnők meg ezt az olvasmány kezelésénél? de hogy ezt teheszük, ehhez készített alkalmas olvasókönyv szükséges. De nem csak az állat-, hanem a növény- és ásványországból is megismertetjük az ezen a helyen talált terményeket. S ha a történelmet vagy a terményrajzot ily szépen megismertetjük a gyermekekkel, miért ne lehetne a természettant is így tanítani? mert ha megmondjuk, hogy mily időjárás szokott az éven át előfordulni, amikor azután említést teszünk az eső-, hó-, jég-, harmat-, dér-, szél-, villámlás- és menydörgésről is, nincs-e itt az anyag a természettanhoz? A lakosok foglalkozása és életmódja nem ad-e elég anyagot a gazdaság-

és egészségtan tanításához? A családi, iskolai és községi élet megismertetése nem alkalmas-e az alkotmánytan tanítására? S ha a lakhely ismertetésénél fölkaroljuk a reáliák minden ágát; miért ne tehetnők ezt később is, midőn az ország egyes vidékeit ismertetjük, vagy midőn más tartományokat, világrészeket, vagy az egész földet ismertetjük? Ezen hasznos és szükséges ismeretek olvastatása által megkedveltetjük a gyermekekkel az olvasást is. De erre azt is mondhatja valaki, hogy nem ér ez semmit, mert nincs rendszeresség benne. Hanem egyszer ide, másszor oda kapkod, — annak bátor vagyok Schultz Imrével azt mondani, hogy nem csak a dolgok természetével ellenkezik az egyes reálszakok elkülönítése, hanem a gyermekek természetével is. A természet ugyanis nem mesterkél, tudományos rendszerben tárja föl előttünk a tárgyakat (reáliákat), hanem a lehető legnagyobb változatosságban, a legtarkább keverékben, a gyermek ennélfogva nem tervszerűen bővítheti szemlélet és fogalom körét, hanem alkalmilag rendezetlen ismeretekre tehet csak szert, mely ismeretek majd a földrajz vagy a történelem, majd a természetrajz vagy a phisika körébe tartoznak. Keveset is törődik a gyermek avval, vajjon mely tudományszakba való valamely dolog, csak tetzését nyerve meg a tárgy! Utazók is nem egyoldalú, hanem minden oldalú ismeretekre törekednek. Ennélfogva csak a csoportosítás alapján adott reálismeretek teszik az oktatást természetessé, mivel csakis ily módon nyújthatunk valamely vidékről (országról, földrészről) minden oldalú ismertetést.“ Vagy mint Mennyei mondja „Nevelés- és tanítástan“ című művének III. kötetében: „Nem lehet azokkal tartani, kik szeretnék, hogy a reálismeretek a néptanodában is kimerítő rendszerességben taníttassanak.“ Ajánlja, hogy a világismeretek csakis a nép korszerű művelésére kiváló befolyással bíró szakmáiból kell reáltanítási tananyagul azon ismereteket választani, melyeknek szellemképző hatások van, melyek a gyakorlati életben alkalmazhatók s a polgári közmíveltség jelen állásához képest

szükségesek. Már most az a kérdés, hogy mennyiségre és milyenségre, mit vegyünk föl a reáliákból az olvasókönyvekbe?

„Legyen a reális tananyag mennyisége a tanulók fölfogási képességéhez és a rendelkezésünkre álló időhöz mért, nem különben a népiskolai tanítás céljának megfelelő“ — mondja Schultz.

Mint már fönnebb említém, nem kell a reálszakok mindegyikét részletesen tárgyalnunk, hanem kiválasztjuk azok közül a legszükségesebbeket és azokat tárgyaljuk, megvilágítván minden oldalról. Sem tulságosan sokat, sem pedig keveset nem szabad a gyermekeknek adni; hanem itt is a közreputat kell választanunk. Mert a népiskolát végzett ember nem szükségli a reáliák teljes ismeretét, hanem az azokból kiválasztott részletek alapos tudását, és ez nem fogja megölni észbeli erejét. A tanítónak az idővel is meg kell alkudni s arra kell törekedni, hogy mindenre elegendő ideje legyen, s lesz is neki, ha a jól készített olvasókönyvek alapján tanítja a reáliákat. Tegyük egy kis számítást a tanidővel. Én csak az 1 és 2 tanítóval bíró népiskolát veszem jelen számításomba, mert ennek van a legnagyobb szüksége a helyes és pontos időbeosztásra. A heti órák száma több nem lehet 25—26 óránál, amely időből a hittant, beszéd-értelem gyakorlatokat kivéve, marad olvasás- és írásra összesen a III.—IV.—V.—VI. osztályban 3½ óra, vagy a két tanítóval bíró iskolában 5 óra; az anyanyelvtanra 2—2½ óra, földrajzra 1—2 óra, történelem- és alkotmánytanra 1—1½ óra, terményrajzra 1—1 óra, természet- és vegytanra ½—1 óra. Már most vegyük ezen csekély heti 9—13 óra időt, mely írás, olvasás, nyelvtan és reáliák tanítására esik, vajmi keveset végezhetünk, ha minden egyes tantárgyat külön kezelünk, s mennyit nyerünk, ha ezeket csoportosítva együtt tanítjuk, mert ha mindennap 1—2 óra esik is a közvetlen tanításra, mely idő alatt, ha többet nem, legalább egy jól szerkesztett olvasmányt kezelünk is el, mely alkalommal nem csak olvastatunk, hanem még a reáliákból is egy csoportot megismertetünk,

többet teszünk, mintha azt külön szétforgácsolva tanítjuk. Tehát a reáliák csoportosítása által időt is nyerünk azok bővebb kezeléséhez. (Folytatás következik.)

Levelezés.

I. A „Nagyszombati vikariátus területén lakó r. k. néptanítók egyesületének“ szeredi espereskerületi köre a r. k. néptanítók segélyalapja jávára f. évi január 14-én Galántán tombola- és táncmulatsággal összekötött hangversenyt rendezett. Nem szándékozom ennek lefolyását közölni, hiszen fényes sikeréről tanúságot tesz a 370 — háromszázhetven frt tiszta jövedelem; csak azt akarom megírni, hogy fogadják a r. k. tanítóság legforróbb köszönetét az ügy lelkes pártolói és a közreműködők; de kiválóan annak lelke, létrehozója: ft. Kubriczky Endre c. kanonok, taksonyi plebános és szeredkerületi esperes-tanfelügyelő ur ö n g a, ki itt is fényes bizonyítékát adta a tanügy és tanítók iránti lángoló szeretetének. — A közmondás szerint: „Jó embereknek jó Istenkéjük van az égben.“ Ez a jó Istenke fizesse meg a nagylelkű adakozók szives jóságát, és ez a jó Istenke áldja meg a ft. kanonok-esperes ur ö ngát minden boldogsággal, s az egyház, a haza és népnevelés jávára és diszére éltesse az emberi kor legvégső hátszárúját! (Éljen! Szerk.)

Szentgyörgyi Béla.

II. Nagyfűdém es 1885. évi február hó 22-én. Tekintetes Szerkesztő ur! Becses lapjának ez évi 3. szban Szép Lőrinc tanító ur, az általam a múlt évben vádolt püspökii iskolaszék érdekében szót emel és hátamon akarja elverni a port. Gyenge lábbon álló védekezéseit, egyszerűen hallgatással mellőznöm kellene, hogy még is őt más meggyőződésre vezessem, — válaszadásra határozám el magam. Hogy pedig higgadt és minden személyeskedéstől ment megjegyzéseimet papírra vessem, fölütöm a nméltóságú püspök-kari iskolatartási rendszabályok 21. és 22. §ait, hol megvagyon mondva, hogy tanítókat és segédtanítókat kizárólag csak is az iskolaszék választhat — és az így megválasztott tanítók alkalmazása csak akkor érvényes, ha azokat esetről-esetre a tanfelügyelő esperes megerősíti. Sajnálattal kell tehát t. kartárs ur eme állítását, mely szerint: „ft. Kudlik János pleb. urnak, a pályázat szerkesztésében semmi része nem volt“ — visszautasítom; mert engedje meg t. kollega ur, Önnek tanítói pályázatát, csak az iskolaszék megbízásából van joga közzétenni, azon esetre, ha egyúttal iskolaszéki jegyző is. Ha pedig e tiszttel más bizatik meg és nem a főtanító — akkor a főtanítónak semmiféle joga sines a pályázat szerkesztésébe befolyjni. Mi természetesb tehát, hogy tanítói és segédtanítói állomásokra pályázatát a törvény szellemében csak az iskolaszéknek elnökével együtt van joga hirdetni és a tanítói teendőket a törvény korlátain belül megállapítani. Így tehát a segédtanítóktól kántori segédkezdést, vagy sekrestyéskedést követelni a legnagyobb jogtalanság, a mi csak a tanítói

világban létezhetik. És kövesse meg magát akár kicsooda is, ha a tanítóktól ilyesmit követelni akar. Ezt az iskolai törvény nem állapítja meg; az iskolaszék e joggal nincs felruházva: a főtanítónak pedig semmi köze hozzá. Én is kántortanító vagyok, nekem is talán jól esnék, ha a másodtanítók egyszer-másszor helyettesítenének; de ilyen jogtalan követeléssel a nyilvánosság elé lépni, valóságos merényletnek tartom. Nem az a mérvadó, mint azt Szép Lőrinc ur írja: „ha a tanítók el akarják sajátítani a kántori teendőket, akkor részt is kell azokban venniök“ — hanem a méltányosság. Hogy, ki milyen uton — módon készül el a kántorságra, az már az illető gondja. Minden esetre találkoznak olyan segédek is, kik önként ajánlkoznak segédkezni, hogy a kántori teendőket elsajátíthassák, az már azután kettőjük dolga; de sekrestyéskedni alig hiszem, hogy valaki vállalkozzék. Sőt még többet mondok, a mai felfogás szerint nincs is segédtanító, hanem fő-, másod-, harmadstb. tanítók. Segédtanító az, ki ideiglenesen, tehát csak kisegítőül valamely iskolához meghivatik, vagy nem bír oklevéllel. Vegyen csak annyi időt magának és nézze meg a magas püspöki rendszabályokat, meggyőződik arról, hogy a kántori teendőket végezni, kivételesen a kántortanítóknak engedtetik meg; a másodtanítók, ha más mellék kereset után akarnak nézni, ebbeli szándékukat tartoznak bejelenteni és csak az erre nyert engedély alapján állhatnak másoknak szolgálatára. És így jó ez! A ki a „Népnevelőt“ figyelmesen olvassa, bizonyára van tudomása e kitűnő cikkről: „Fogadhat-e föl főtanító segédtanítót?“ A melyben a többi közt e cikk írója, ezt mondja: „kerületi tanfelügyelő tudta nélkül nem fogadhat föl az iskolaszék semmiféle tanítót, annál kevésbé önkényileg a főtanító, amint ez különben, fájdalom, sok helyen bevett — de rossz szokás. Ha pedig a főtanító netalán választási okmánya szerint arra hivatkoznék, hogy az iskolaszék jogosította volna, bizonyos átlagos segédtanító-tartási javadalmoknak az ő kezeihez való kiűzetése mellett segédtanító fölfogadására, még ezen esetben is a fölfogadásnak az iskolaszék tudtával és a tanfelügyelő-esperes jóváhagyásával kell történnie; mert valamint a népoktatási törvény, úgy a püspöki rendszabályok sem ismernek ilyféle, a főtanítók kezeihez segédtanító címen adott átlagos pótvajadalmazásokat és szerződéseket.“ Továbbá mondja: „A tanítók választása és fizetése legsajátosabb és legszebb jogai az iskolaszéknek, mert ha a főtanító fogadja a segédtanítót, úgy ez a főtanító szolgálja, kinek kedve szerint kell mindenben eljárnia s az iskolaszékekkel egy batkát sem gondol.“ Ezeket csak annak igazolására hozom fel, miszerint sehogyszem fogadható el Szép Lőrinc urnak ama kijelentése, mely szerint jó magára utal és leginkább ez késztetett, hogy őt más meggyőződésre akarom vezetni. Személyes megjegyzéseire csak az a mondandóm: nagyon jól tudom én azt, hogy a tanítók nyomorultul 70—80 frttal is díjaztatnak, bizony-bizony szomorú állapot ez! De, ki segítsen rajtuk? magok a tanítók. A tanítónak itt

nyilik azon alkalma, hogy az iskolaszékkel megértesse, miszerint a törvény a tanító fizetésének minimumát 300 forintban állapította meg. Annak a falusi embernek nem jut eszébe rajtunk segíteni, hanem édes magunknak kell a kérdést megoldani. Annak az egyszerű falusi embernek is megvan az ő egyszerű szívébe az áldozatkészség és méltányosság érzete, csak fel kell azt éleszteni. Mikor a tanfelügyelő urak, úgy az iskolát látogatják, nem kell fölük félni — hanem megragadni az alkalmat és egy ily iskolaszéki gyűlésen a tanfelügyelő- és plebános urak hathatós támogatásával én legalább biztos sikert reménylek, mint ez már több helyen megtörtént; de elfeledték megörökíteni. De valljuk meg őszintén, összetett kezekkel nézünk szomorú jövőnkbe. Sok szó férne ehhez; de nekem ez nem feladat; másokat leckéztetni nem áll jogomban. Hogy a püspöki iskolaszéket vádoltam és kerestem ki a „Néptanítók Lapja”-ból, az könyv érthető, mert ez áll hozzám legközelebb és azt fájjalom, hogy Pozsony megyében, az egykori „Aranykertben” oly szomorú állapotok vannak, a hol egy tekintélyes községben a „Népnevelő” 1884. évi folyamát 1885. évben olvassák. *Rauscher Károly.*

A pozsonymegyei tankerület 1884. évi népoktatási állapotának statisztikai kimutatása.

(Folytatás.) II. Az 1884-beli összes 46817 iskolabajáró közül 1300 járt 8 hónapnál kevesebb ideig iskolába és 501 nem bírt tankönyvekkel. Az összesen elkövetett 519089 félnapi iskolamulasztási eset közül részben fölmentetett, részben megdorgáltatott 513349; pénzbírsággal büntetett 5740 eset, melyből csak 276 forint folyt be az illető iskolák pénztáraiba; csodálni lehet, hogy ennyi is befolyt, minthogy falukon a köznép olyan nyomorult és szegény, hogy alig van valamije, mit zálogba venni lehetne, s ha véteik is, azt nem veszi meg falun senki; legtöbb esetben képtelenség is a földhöz ragadt szegény néptől megkivánni azt, hogy a népokt. törvény 4. §-ában megjelölt és esetenként forintokra rúgó bírságbüntetésekkel fizesse; elég, ha esetenként és következetesen 5—50 krig büntetik a hanyag szülőket és gazdákat, mert azt előbb fizethetik s így a büntetésnek előbb is van értelme és hatása, mint ha forintokba rovatik ki a bírság és nincs az a hatalom, mely azt a falu gazdáit, zselleirei-, béresei-, napszamosaitól behajtsa, úgy hogy a kivétési fölrovás még nevettséget is idéz elő, s a hanyag szülő látván azt, hogy rajta a törvény szigorát nem lehet végrehajtani (mert az elzárás tilos), azért is megmarad abbeli átalakodottságában, hogy gyermekeit nem küldi iskolába. Egyébiránt a nép dicseretére legyen kimondva azon tapasztalás, hogy olyan szülő, ki gyermekét macacsságból, elfogultságból vagy rossz akaratból tartja távol az iskolától, szerencsére aránylag már igen kevés van; legtöbbnyire igen szíves örömet küldi gyermekeit iskolába, ha csak otthon nélkülözheti, ha csak képes ruházni és ha nem kell féltetnie magzatát az iskolának

téli időben nagyon is számba veendő távolságát. — Áttérve az iskolák- s azok tanhelyiségeire, volt 1884-ben összesen 555 tanterem, (a tavalinál 17-tel több) és pedig 341 külön iskolában elhelyezve, ezek közül 49 iskola bérházban volt; egy tanterem esetét átlag 64 tanuló. A 321 iskolához tartozott 253 faliskola, 109 iskolai kert, 239 tornatér; felszerelésre nézve találtatott nagy írótabla 714, minist. szemléltető kép 14 (t. i. a gyönyörű 40 táblás gyűjtemény), továbbá fali olvasótábla 297, számológép 258; a fali térképek közül van Magyarország 319, Ausztria- és Magyarország egyben 155, Európa 231, föld-ötrész 192, földgömb 301, természetrajzi táblás kép 310, természettani 130, szépirási 205, rajzi 58; tanítói és iskolai könyvtár 135. népkönyvtár 64; azonkívül 13 községi, 42 megyei térkép, 105 méter-gyűjtemény, 18 tellurium, másnemű szemléltető kép 10, bibliai kép 42, azonkívül kézi térképek, betűgyűjtemények, hangjegy-gyűjtemények, 300-nál több különféle taneszköz, éremgyűjtemény, továbbá vegy-, gazdasági és kereskedelmi gyűjtemények, harmoniumok és zongorák. A 321 iskola közül r. kath. jellegű 209, ág. ev. 26, helv. ev. 11, izr. 25, magán 23, egyesületi 3, községi 21, állami 3; fokozatra nézve közülök 4 felső, 7 polgári, a többi mind elemi; a pozsonyi felsőbb leányiskola középiskolai irányú lévén, nem tartozik szorosán véve a népiskolai tanintézetek közé. A 321 népiskola közül van olyan, melyet csak fiú látogat 16; csak leány 29, vegyesen látogattatik 276 iskola. Keletkezett 1884-ben 6 iskola. Tanítási nyelv volt magyar 143 iskolában, tót és magyar 107, német és magyar 69, tót, német és magyar 11; a vegyes tan nyelvű iskolák legtöbb részében a magyar nyelv mint tantárgy szerepel. Ami a tankerületben találtató 559 néptanító minőségét illeti, volt közülök 521 képesített, 38 nem képesített, 502 rendes és 57 segéd; továbbá 47 férfi és 88 nőtanító; 5 tanító egyúttal pap is, a nőtanítók közül 44 apáca. Az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek 473 volt a tagja. Beszéd- és írásban jól jártas 465 tanító, a többi tőrhetően, és már csak 50 van, aki keveset vagy semmit sem tud magyarul. (Vége köv.)

A képezdei növendékek és segédtanítók hadkötelezettségéről.

A 3 évi tanfolyamra berendezett felekezeti tanítóképezdek növendékei és az azokból kikerült tanképesítő oklevéllel nem bíró segédtanítók hadkötelezettsége iránt kérdést intézván Ó Eminenciája a nmlt. vallás és közokt. m. kir. ministeriumhoz, innét f. é. febr. hó 3-án 1340. sz. a. a következő választ nyerte: „Vallás és közokt. m. kir. minister. 1340. sz. Főmagasságu Bibornok, Herceg-Primás és Érsek Ur! Mult évi junius hó 16. 20480. sz. a. kelt átiratomra vonatkozva van szerencsém Főmagasságotat a m. kir. honvédelmi ministeriumnak m. é. december hó 24. 30035. sz. a. kelt átirata alapján pótlólag arról értesíteni, hogy a felekezeti tképzőintézetek 3 évi tanfolyamát elvégzett, habár tanképesítő vizsgát nem is tett egyé-

nek. Amennyiben a tanítás terén, akár csak ideiglenesen is, és csakis kiscsigitó tanítók vagy tanítói segédek gyanánt működnek, és ezt az iskolai hatóság bizonyítványaival igazolják, az 1882. é. 39. tc. végrehajtása tárgyában kibocsátott utasítás VIII. fej. 2. pontja A) a) és b) betűinek és 3. pontja második bekezdésének értelmében, a szabadságolás kedvezményére igényvel bírnak, és ezen kedvezménytől, az idézett utasítás VIII. f. 5. pontjának második bekezdéséhez képest csak azon esetben foszthatók meg, ha tanulmányaik befejezése után két év alatt valamely állandóan rendszeresített tanítói állásra lett alkalmaztatásukat nem képesek igazolni. Fogadja Főmagasságod kiváló tiszteletem nyilvánítását. Bpest, 1885. febr. hó 3. A miniszter meghagyásából: Günczy Pál, minist. tanácsos.⁴

V e g y e s .

— M e g h í v ó . A „nyszombati vikariátusi r. kath. tanítóegyesület“ középonti bizottsága f. é. március 30-án délután 4 órakor gyűlést tart a képzőintézet helyiségében, melyre a központi bizottság helyben lakó tagjait tisztelettel meghívja az elnökség.

— **Van árvaházunk! Simor János, bibornok-herceg-prímás ur ó emja halhatatlan ténynyel örökítette meg nagy nevét. 200.000 frttal érsekmegyei árvaházat alapított Esztergomban és pedig első sorban az érsekmegyei kántortanítók árvái számára. Könyeztek szemeink, hálás imát rebegtek ajkaink e hír hallatára kiapachatatlan jólékonyságu kegyelmes Atyánkért!**

— Pálffy Miklós herceg fiatal neje Zichy Margit, a herceg édes anyjával Károlyi Georgina grófnővel abban buzgólkodik, hogy a malackaiaknak (Pozsonym. hegyentúli járás) magyar apácák vezetése alatt óvodát állítson fel. A herceg meg magyar illetőségű tisztjei számára magyar nyelvű tanfolyamot rendezett.

— A minek a „Népnevelő“ örvend! A kir. tanfelügyelő ur a közigazgatási bizottság legutóbbi ülésén ismét igen nagy elismeréssel nyilatkozik Pozsony szab. kir. városának külvárosi kath. népiskoláiról, nevezetesen az úgynevezett zuckermanteli és blumenthali kath. népiskolákról. Ezen iskolák jelenleg már teljesen a mainapság az iskolákhoz kötött igények színvonalán állanak. Kötött tantervi és az azok által követett kitért tanmód által máris előnyösen vetekednek a belvárosi népiskolákkal, melyekben szintén erősen dolgoznak, hogy a már most nagyon tekintetbe veendő konkurenciával helyüket meg-megállják. Milyenek voltak pedig alig 10—15 év előtt ezen külvárosi iskolák? Alacsony, sötét, nyomorult helyiségekben 200—300 frtnyi fizetéses tanítók alatt kínoltak tanulók és tanítók. Nem csoda, hogy általános taneredményről csak kevés, rendes iskolázásról pedig éppen sem lehetett szó. Lelkes, tetterős férfiak vették azonban kezükbe az ügyet, élükön a mindenkor tetterős és tüzes buzgóságban fiatal Heiller Károly városi plebánus, jelenleg c. püspök, a ki alig hogy egy kissé túlhaladta a dómépítés sok és nehéz gondjait, azonnal hozzá látott az Isten országának a külvárosi népnevelés emelése által való terjesztésének. Heillernek mindig kedvenc

eszméje volt a nép gyermekeinek nevelése s ő volt az, ki egy az elhagyott s elzüllött gyermekek számára föllállítandó nevelő- s oktatóintézet eszméjét mindenkor elméjében forgatta; de egyrészt a szükséges költségeknek még jókora hiánya lehetetleníték ezen áldásos nemes eszme megvalósulását, másrészt előbb ennek alapját következetesen a nyilvános népiskolák rendbehozatala által kellett megvetni, ami pedig immár sikerült. Hogy néz ki az egykoron bizonyos hírhedséggel bírt Zuckermantel most, milyen volt az ezelőtt 15—20 évvel? Milyen csintalan, élvágyó, lármás volt népe, még az Istentisztelet alatt sem bírta magát megtartóztatni, áthallatszott a templom szentélyébe a közeli mulatóházak tivornyája. Most pedig csendes, józan, számítóvá lett ezen nép. E sorok írója készakarva sétálgatott farsangvasárnapján és a farsangi hétköznapok egyikén a zuckermanteli főútcákon késő délután, már estefelé is, s egyetlen egy hegedűvonalat sem hallott. Hej másképp volt az 15—20 évvel ezelőtt! Az ember szinte nem hinné, ha maga át nem élte volna ez időket. S ezen örvendetes fordulatot mind a jó iskolák varázsolták. Kegyelmes főpásztorunk magas elve, hogy „pap és tanító munkatársak legyenek“, itt teljes igazságában bebizonyodott. Egy lelkes főpap élén Zuckermantel híres papja, a derék buzgó páter Scherz (ki ne ismerné Pozsonynak e tipikus jelenségét?) s a Blumenthal ép oly erélyes mint jószívű papja, Pöckh plebánus a hitközség által nagy gondnal választott tanítók és tanítónőkkel váltva ezen két külvárosban csakugyan „renovaverunt faciem terrae“. Oly tisztá és csendes a Zuckermantel mint akár már egy káptalan utca, hasonlókép a Blumenthal is, hol nem tűrnek rendtelenséget, a házakat csinostják; Zuckermantelen a templomot renoválták, a népnevelés nagy mestere, páter Scherz buzgólkodása folytán. Blumenthalon pedig most fognak egy gyönyörű új gothikus templomnak fölépítéséhez az eddigi értéktelen rozzant templom helyett. De a templomokat megelőzőleg fölláptották az iskolákat. A r. kath. iskolák új emeletes épületei valóságos díszeket képezik már most ezen külvárosoknak. A nép túlnyomólag erősen szorítja maga is gyermekeiket ezen szép iskolákba, hol gyermekek egészen átalakulnak. A gyermekek nagyobb-részt levedlették régi hírhedt rakoncátlanságukat s oly jól esik az embernek, ha az iskolák felé közeledik, hogy mily esenddel s illedelemmel járnak mindenünnen az iskola háza felé fiúk és leánykák, illendően köszönve az arra felé járó idegent — még pedig már magyarul is! Látszik már a külsőből is, hogy nem csak oktató, hanem nevelő tanítók és tanítónők kezei alatt lehetnek e gyermekek, a miről teljesebben meggyőződünk, hogy ha a tanórákra be-megyünk. Az ember valóban élvezettel van jelen és boldognak vallja e fiatal generációt, mely ily tanerők alá s ily gondos iskolákba kerülhetni szerencsés volt. Adja Isten, hogy így maradjon, mennyiben szükséges, még tökélyesbüljön! S áldja meg az Uristen mindazon nemes férfiakat, kik ily iskolák életbeléptetése által oly szemlátomást mozdíták elő az Isten országát a nép nevelése és oktatása által!

— A nagyszombati képzőintézet önképzőkörének elnöksége figyelmezteti tagjait, hogy 1 frtnyi részvénydíjjaikat küldjék be minél előbb.

— **Pályázat.** A nagysztricei kath. kántortanítói állomás üresedésben van, betöltése f. é. márc. hó 19-én nyilvános pályázat útján fog eszközöltetni. Jövedelme körülbelül 450 frt. A felszerelt kérvények a nagysztricei (u. p. Nyitra-Zsámbokrét) plebániai hivatalára címzendők.